

TEKENNET

SURVEILLANCE VAN TEKENBETEN IN BELGIË

Resultaten in 2023

WIE WE ZIJN

Sciensano, dat zijn meer dan 950 medewerkers die zich elke dag opnieuw inzetten voor de gezondheid.

Zoals uit onze naam blijkt, vormen wetenschap en gezondheid de kern van ons bestaan. De kracht van Sciensano ligt in de holistische en multidisciplinaire benadering van gezondheid. Onze aandacht gaat daarbij uit naar het nauwe en onlosmakelijke verband tussen de gezondheid van mensen en die van dieren, en hun omgeving (het “One health” concept). Daarom combineren we meerdere invalshoeken in ons onderzoek om op een unieke manier bij te dragen aan ieders gezondheid.

Sciensano kan hiervoor verder bouwen op de meer dan 100 jaar wetenschappelijke expertise.

Sciensano

Epidemiologie en volksgezondheid - Epidemiologie van infectieziekten

Maart 2024 • Brussel • België
Intern referentienummer: D/2024.14.440/29

—
L. Geebelen¹

•
M. Hermy¹

•
T. Lernout¹

¹ Sciensano, Epidemiologie en volksgezondheid, Epidemiologie van infectieziekten, Brussel

tekennet@sciensano.be

Dankwoord

De Dienst Epidemiologie van infectieziekten dankt iedereen die heeft bijgedragen aan de werking van TekenNet, vooral de burgers die tekenbeten registreren. Er wordt samengewerkt met de Belgische regionale gezondheidsautoriteiten en verschillende partners.

Het TekenNet project is een initiatief van Sciensano en wordt financieel mee ondersteund door het Departement Zorg, Vlaanderen en L'Agence pour une Vie de Qualité, Wallonië.

Hoofdpunten:

- Er werden in 2023 tekenbeten opgelopen in alle Belgische provincies.
- Net zoals de voorbije jaren werden de meeste tekenbeten gemeld in de periode van maart tot en met oktober met een piek in juni.
- De omstandigheden waarin mensen tekenbeten oplopen blijven ook vergelijkbaar, waarbij beten vooral worden opgelopen binnen een afstand van 5 km van de eigen woonplaats, tijdens vrijetijdsactiviteiten en in de tuin en het bos.
- Het aantal gemelde tekenbeten lag in 2023 hoger dan in 2022 maar nog steeds beduidend lager in vergelijking met het gemiddelde van de voorgaande jaren (2016-2021).
- Sinds het begin van de surveillance in 2015 ligt het aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) altijd hoger in Wallonië dan in Vlaanderen. In 2023 is dat opnieuw het geval (respectievelijk 58 versus 55 tekenbeten per 100.000 inwoners).
- De surveillance heeft als doel om geografische verschillen en trends in het aantal beten over de jaren heen op te volgen. Het is geen exhaustieve weergave van het totaal aantal beten in België.
- De resultaten van TekenNet geven zowel de aanwezigheid en activiteit van teken weer als het gedrag van de mens. Vooral in de maand juni waren er minder gemelde tekenbeten in 2023 ten opzichte van het gemiddelde in 2016-2021. Eén van de mogelijke verklaringen daarvoor is de lange periode zonder neerslag tussen half mei en half juni en de eerste hittegolf van 8 juni tot 17 juni, en teken zijn minder actief en overleven minder als het droog is. Maar ook andere factoren kunnen een rol gespeeld hebben.

1. Inleiding

Teken kunnen drager zijn van verschillende ziektekiemen die via een beet overgedragen kunnen worden op de mens. Hoewel niet alle teken geïnfecteerd zijn, is het voorkomen van tekenbeten bij mensen een relevante indicator voor het lokale risico op teek-gerelateerde gezondheidsproblemen. De mate waarin mensen worden blootgesteld aan tekenbeten wordt echter beïnvloed door verschillende factoren waaronder menselijk gedrag en omgevingsfactoren (o.a. klimaat). Een beter inzicht in de factoren die het risico op tekenbeten bij de mens in België bepalen, laat meer gerichte acties toe. Binnen deze context werd in juni 2015 TekenNet opgericht binnen de dienst Epidemiologie van infectieziekten, Sciensano.

TekenNet is een burger - wetenschapsplatform met meerdere doelstellingen:

- Opvolging van de blootstelling van de Belgische bevolking aan tekenbeten in tijd en ruimte (surveillance). Burgers kunnen tekenbeten bij mensen, opgelopen in België, melden op het TekenNet-platform. Het aantal gemelde tekenbeten kan steeds op de TekenNet-website worden geraadpleegd, tot op het niveau van de gemeente (www.tekennet.be). Het is ook mogelijk om via de website Epistat – TekenNet de statistieken met betrekking tot gerapporteerde tekenbeten in België op te volgen (alleen beschikbaar in het Engels): <https://epistat.sciensano.be/ticks/>.

- Gebruik en interpretatie van de resultaten voor gerichte preventie van tekenbeten en gerelateerde ziekten. De verzamelde gegevens worden gebruikt om de omstandigheden die gepaard gaan met het oplopen van tekenbeten binnen België (= risicofactoren) beter te omschrijven, zodat meer gerichte preventie mogelijk is. Daarnaast helpt het TekenNet-platform om bewustwording bij de burgers te creëren over teken en teken-overdraagbare ziektekiemen.

2. Hoe werkt de melding van een tekenbeet

TekenNet maakt gebruik van twee instrumenten waarmee tekenbeten bij de mens gemeld kunnen worden:

- de website (www.tekennet.be)
- en de “TekenNet” app voor mobiele telefoons ([iOS](#) of [Android](#)).

De melding zelf kan op twee verschillende manieren gebeuren:

1. Anonieme meldingen: burgers kunnen een tekenbeet bij mensen (op zichzelf, iemand anders of een hele groep) anoniem melden. Deze anonieme surveillance is zeer informatief, maar mogelijk ook gevoelig aan media-aandacht en de bereidheid van burgers om deel te nemen.
2. Melding als geregistreerde gebruiker: om een stabiele groep deelnemers te hebben die toelaat om na te gaan of de trends die worden waargenomen in de anonieme meldingen reële trends zijn of toe te schrijven zijn aan veranderingen in de media-aandacht, roepen we burgers op om zich in te schrijven als vaste gebruiker via de TekenNet website. Die gebruikers ontvangen maandelijks (in het tekenseizoen) een herinnering via e-mail om opgelopen tekenbeten te melden, of een “nul-melding” te doen als ze geen beten hebben opgelopen. Zij kunnen ook een melding maken van een erythema migrans.

Alle meldingen van een tekenbeet en een erythema migrans verschijnen op een persoonlijke gebruikerspagina. Ook in de TekenNet app kan men zich aanmelden met het gebruikersprofiel om tekenbeten te melden.

Bij elke melding worden enkele bijkomende vragen gesteld met betrekking tot o.a. woonplaats, plaats van de tekenbeet (geografisch), activiteit waarbij en het type omgeving waarin de tekenbeet werd opgelopen.

3. Resultaten in 2023

3.1. TEKENBETEN OP EEN INDIVIDU

Onderstaande beschrijvende resultaten hebben betrekking op individuele meldingen van tekenbeten op zichzelf of iemand anders gedurende het jaar 2023. Meldingen van tekenbeten op dieren werden verwijderd uit de dataset. De analyses zijn verder gebaseerd op de meldingen van tekenbeten waarvoor minstens het aantal tekenbeten en een postcode van de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen, beschikbaar zijn. In totaal werden zo 5.896 tekenbeten geregistreerd. Dit zijn er meer dan in 2022 (4.918 beten), maar beduidend minder dan het gemiddelde voor de periode 2016-2021 (8.569 beten).

Bij 79,1% van de meldingen in 2023 werd 1 tekenbeet per persoon gerapporteerd, meerdere tekenbeten per persoon werden minder vaak gemeld: 2 tekenbeten = 12,0%, 3 tekenbeten = 4,2%, 4 of meer tekenbeten = 4,7%. Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

3.1.1 Ruimtelijke verspreiding van meldingen en aantal tekenbeten

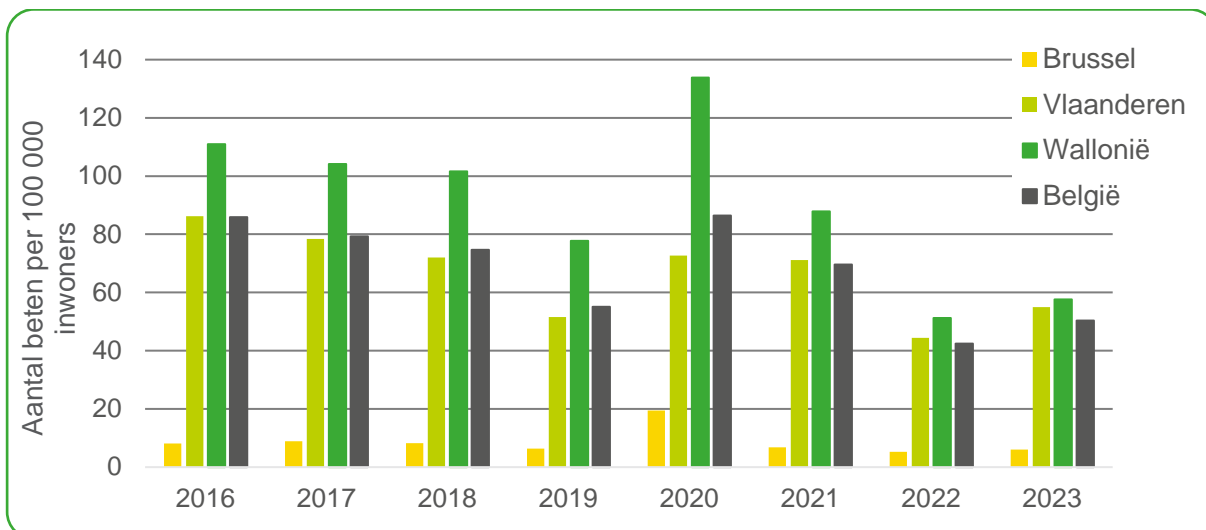
Net zoals voorgaande jaren werd ook in 2023 het hoogste aantal tekenbeten gemeld in de provincie Antwerpen (Tabel 1). Andere provincies met veel gemelde tekenbeten waren Limburg, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen (Tabel 1). In totaal werden er beduidend meer beten gerapporteerd in Vlaanderen (62,7%) in vergelijking met Wallonië (36,0%), wat ook in de voorgaande jaren het geval was. Het aantal gemelde beten in Brussel bleef in 2023 opnieuw zeer beperkt (1,3% van het totaal).

	Aantal beten (%) (jaar 2023)		Uitgedrukt per 100.000 inwoners (jaar 2023)	Uitgedrukt per 100.000 inwoners (gemiddelde 2016 – 2022)
Brussel	79	1,3%	6	9
Antwerpen	1.108	18,8%	58	92
Limburg	758	12,9%	85	100
Oost-Vlaanderen	709	12,0%	45	35
Vlaams-Brabant	739	12,6%	62	95
West-Vlaanderen	380	6,4%	31	24
Vlaanderen	3.694	62,7%	55	68
Waals-Brabant	277	4,7%	67	154
Henegouwen	397	6,7%	29	37
Luik	537	9,1%	48	71
Luxemburg	409	6,9%	139	269
Namen	503	8,6%	100	159
Wallonië	2.123	36,0%	58	95
Totaal	5.896	(100%)	50	70

Tabel 1: Aantal gemelde tekenbeten op een individu per provincie en per regio, uitgedrukt in absoluut aantal en per 100.000 inwoners, 2023 en vergelijking met gemiddelde aantal tekenbeten per 100.000 inwoners gerapporteerd in de periode 2016 – 2022

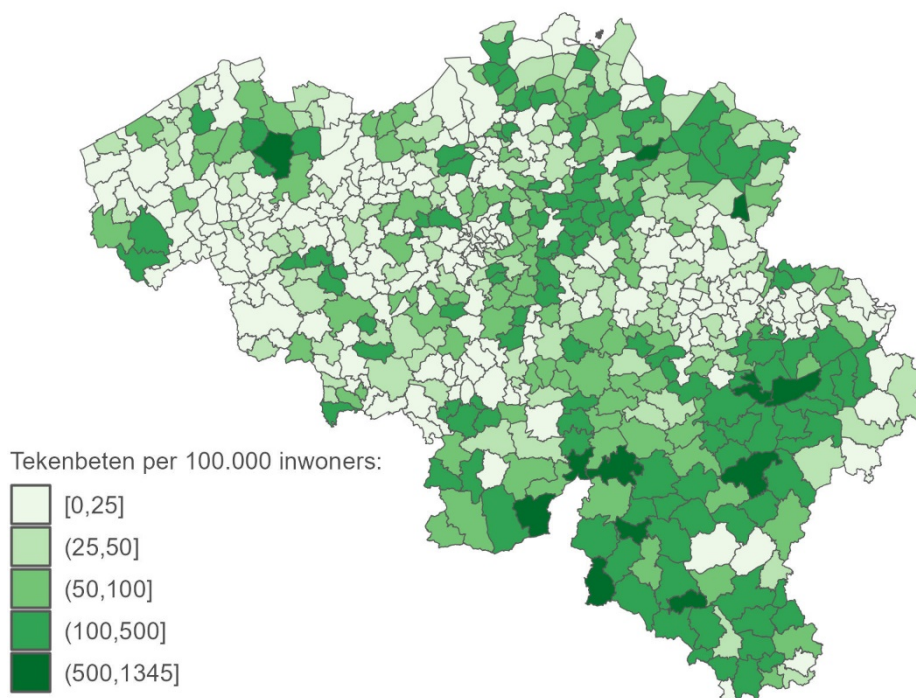
Bij het bekijken van de geografische spreiding van het aantal tekenbeten moet echter rekening worden gehouden met de bevolkingsdichtheid. Het hoogste aantal tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) werd gemeld in Luxemburg, gevolgd door Namen, Limburg, Waals-Brabant en Vlaams-Brabant. Dit is in het algemeen vergelijkbaar met de periode 2016-2022. In 2022 lag de incidentie in Antwerpen hoger dan in Vlaams- en Waals-Brabant wat in 2023 niet meer het geval was. Ondanks dat het merendeel van de meldingen in Vlaanderen plaatsvond, was de incidentie van tekenbeten opnieuw hoger in Wallonië (per 100.000 inwoners: 58 beten in Wallonië versus 55 beten in Vlaanderen).

Figuur 1 geeft de incidentie per gewest en voor België weer van 2016 tot 2023. De incidentie van tekenbeten lag in 2023 in al de gewesten lager dan de gemiddelde incidentie in de voorgaande jaren met voor België 50 tekenbeten per 100.000 inwoners in 2023 ten opzichte van gemiddeld 70 tekenbeten per 100.000 inwoners in de periode 2016–2022 (Tabel 1). In de afgelopen twee jaar lag het aantal gemelde tekenbeten lager dan in de voorgaande jaren. We kunnen een mogelijk impact op het aantal meldingen in 2023 als gevolg van de nieuwe versie van de website en mobiele applicatie (die opnieuw gedownload moest worden) echter niet uitsluiten. Het jaar 2024 zal uitwijzen of er echt sprake is van een dalende trend.

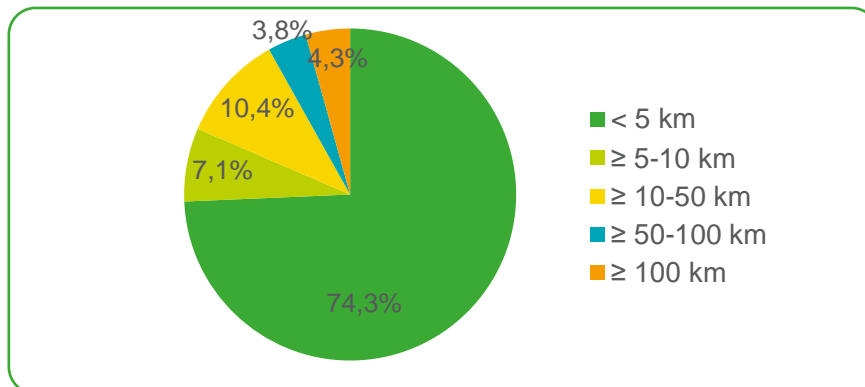
Figuur 1: Aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners per gewest in België, 2016-2023

Figuur 2 toont de geografische verspreiding van het aantal gemelde tekenbeten in 2023 per 100.000 inwoners, op basis van de gemeente waar de tekenbeet werd opgelopen.

Figuur 2: Geografische spreiding van aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners per gemeente in België, 2023

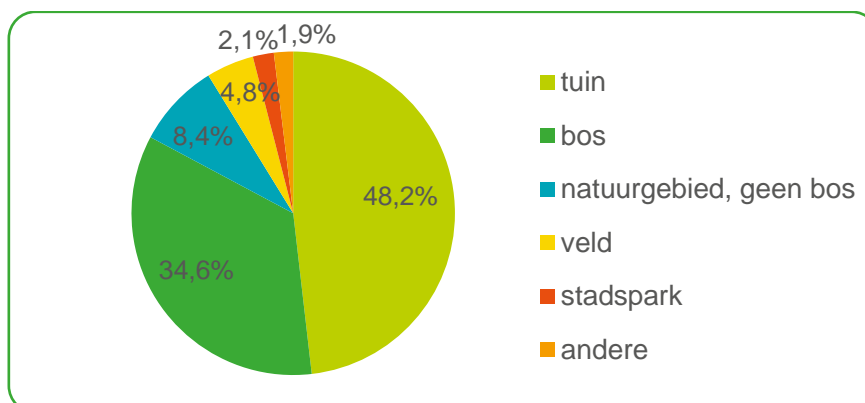
Net zoals in voorgaande jaren, werden tekenbeten vooral opgelopen dichtbij de woning, in 81,4% van de meldingen¹ was dat in een straal van 10 km van de woonplaats (Figuur 3). Dit percentage ligt hoger voor tekenbeten opgelopen in Vlaanderen (86,8%) dan in Wallonië (72,9%).

Figuur 3: Afstand tussen de plaats van de tekenbeet en de woonplaats in 2023

3.1.2 Omgevingstype en activiteit geassocieerd met tekenbeten

Net zoals de voorgaande jaren betrof het overgrote deel van de meldingen¹ in 2023, tekenbeten opgelopen tijdens vrijetijdsactiviteiten (86,6%). In 48,2% van de meldingen ging het om één of meerdere tekenbeten opgelopen in de tuin en bij 34,6% in het bos (Figuur 4). Het gemiddelde aantal tekenbeten per melding ligt ieder jaar echter hoger in het bos dan in de tuin, met voor 2023 respectievelijk een gemiddelde van 1,8 en 1,3 tekenbeten per melding. Dit wordt verklaard door het feit dat er meer teken zijn in een bos (dus meer beten mogelijk per blootstelling). Van het totale absolute aantal tekenbeten werd 41% opgelopen in de tuin en 40% in het bos.

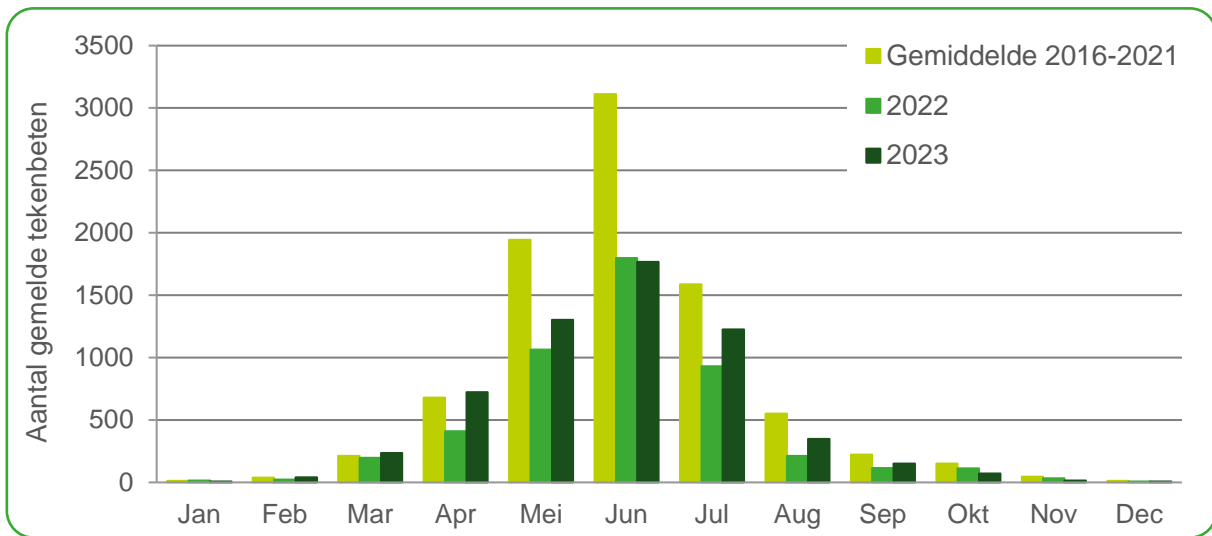

Figuur 4: Aandeel meldingen van opgelopen tekenbeten door individuen per omgevingstype in 2023

¹ Eén melding kan gaan over één of meerdere tekenbeten die op hetzelfde moment in dezelfde omstandigheden werden opgelopen.

3.1.3 Evolutie van gemelde tekenbeten doorheen het jaar

Figuur 5 toont het aantal gemelde tekenbeten per maand voor het jaar 2023, in vergelijking met de voorgaande jaren (periode 2016 – 2022).

Figuur 5: Aantal gemelde tekenbeten per maand, 2016 – 2023

Net zoals in de voorgaande jaren startte het tekenseizoen 2023 in maart, waarbij het aantal gemelde tekenbeten in maart en april vergelijkbaar was met het gemiddelde van 2016-2021. De piek in meldingen werd zoals andere jaren bereikt in juni, maar het aantal tekenbeten lag in die maand aanzienlijk lager. Dat zou te maken kunnen hebben met de weersomstandigheden: er viel geen neerslag tussen 16 mei en 16 juni en de eerste hittegolf vond plaats van 8 tot 17 juni (Ukkel, KMI waarnemingen²). Dit kan een belangrijke impact gehad hebben op de activiteit en overleving van de teken, die erg gevoelig zijn aan droogte. Naast klimaatgerelateerde factoren hangt het aantal tekenbeten ook af van verschillende andere factoren zoals de natuur (bv. voedselvoorraad knaagdieren) en het gedrag van mensen (gaan mensen wandelen of de natuur bezoeken,...). De precieze impact van de verschillende factoren kan echter niet bepaald worden op basis van de verzamelde TekenNet gegevens.

3.2. DE “INGESCHREVEN” DEELNEMERSGROEP

Deze groep mensen heeft zich via de tekennet website ingeschreven voor een regelmatige opvolging doorheen de tijd. De vorming van een stabiele groep deelnemers binnen TekenNet laat ons toe om het aantal tekenbeten doorheen de tijd beter te interpreteren. Bovendien kan deze groep ook nul-meldingen maken of een erythema migrans na een tekenbeet melden.

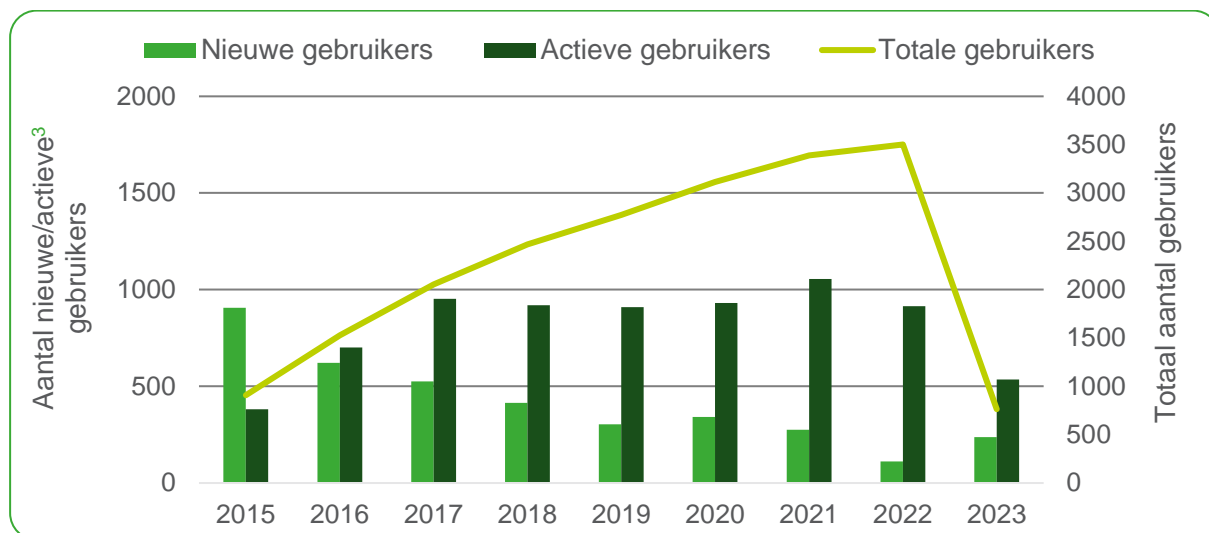
3.2.1 Opbouw van de ingeschreven TekenNet groep

Sinds het begin van TekenNet in juni 2015, hebben 3.740 personen zich ingeschreven als vaste deelnemer, waarvan 238 nieuwe personen in 2023. Daarmee is het aantal nieuwe inschrijvingen, dat voordien in een dalende lijn zat, in 2023 terug toegenomen ten opzichte van 2022 (Figuur 6). Echter werd in april 2023 een nieuwe TekenNet-website en mobiele applicatie

² https://www.meteo.be/resources/climatology/pdf/klimatologisch_jaaroverzicht_2023.pdf

gelanceerd, waardoor ook oude gebruikers zich opnieuw moesten inschrijven. Dit werd door slechts 15% van de deelnemers gedaan, en het huidige aantal ingeschreven gebruikers op de nieuwe website is dus gedaald tot 764 deelnemers (Figuur 6). Hierbij moet opgemerkt worden dat ook in de voorgaande jaren slechts een beperkt deel van de totale gebruikersgroep “actief”³ was (914/3502 gebruikers, of 26%, in 2022) (Figuur 6).

De huidige gebruikersgroep bestaat voor 46,7% uit vrouwen, 52,6% uit mannen en 0,7% andere, met uiteenlopende beroepen.

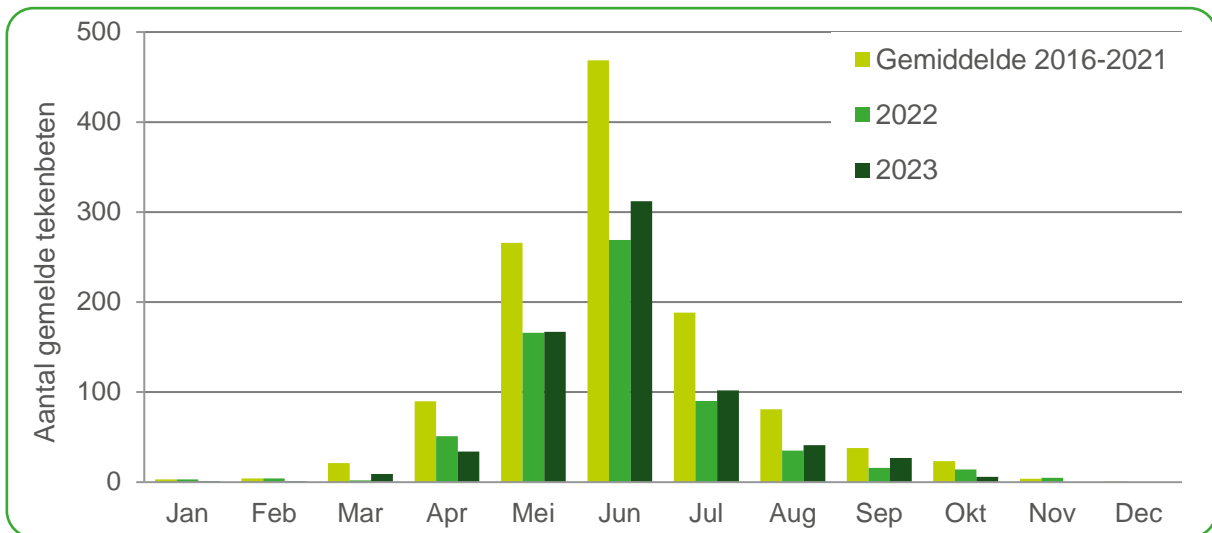
Figuur 6: Aantal ingeschreven vaste gebruikers, 2015-2023

3.2.2 Meldingen van tekenbeten door de ingeschreven gebruikersgroep

Figuur 7 toont het aantal tekenbeten dat maandelijks werd gerapporteerd door de ingeschreven gebruikersgroep in de periode 2017-2023. In 2023 werd een totaal van 700 tekenbeten gemeld. Het lagere aantal ingeschreven gebruikers in 2023, maakt het moeilijk om het aantal gemelde tekenbeten te vergelijken met de voorgaande jaren en met de groep individuele (anonieme) gebruikers (zie 3.1).

Het gemiddelde aantal tekenbeten dat in 2023 per actieve gebruiker³ werd gemeld, ligt hoger dan in 2022 (respectievelijk gemiddeld 1,3 en 0,7 tekenbeten per gebruiker), en is vergelijkbaar met het gemiddelde 2017-2021 (1,3 tekenbeten). Echter kunnen we verwachten dat vooral personen met meer tekenbeten zich opnieuw ingeschreven hebben, waardoor het aantal in 2023 een overschatting kan zijn. De trend moet de komende jaren opgevolgd worden, wanneer de gebruikersgroep weer groter en stabiel zal zijn. Voor de evolutie van de gemelde tekenbeten doorheen het jaar (Figuur 7), zien we dat de daling in juni minder uitgesproken is in de vaste gebruikersgroep in vergelijking met de individuele (anonieme) meldingen. Dit kan mogelijk verklaard worden door de geleidelijke toename van het aantal personen in de gebruikersgroep doorheen het jaar 2023 met vooral in juni veel nieuwe gebruikers.

³ Personen die minimum één nul- of één tekenbeetmelding hebben gedaan in dat jaar.

Figuur 7: Aantal gemelde tekenbeten per maand voor de ingeschreven gebruikersgroep 2017 – 2023

3.2.3 Meldingen van erythema migrans

Een beet van een teek is meestal onschuldig en veroorzaakt enkel een lokale reactie met wat roodheid en jeuk. In sommige gevallen kan de teek echter drager zijn van ziektekiemen (virussen of bacteriën) die via het speeksel van de teek overgedragen kunnen worden. De meest voorkomende ziekte die overgedragen wordt via een beet van een teek is Lyme borreliose, die zich in de meerderheid van de gevallen manifesteert met een rode uitbreidende vlek op de plaats van de beet, ook erythema migrans (EM) genoemd.

In de periode juli 2015 – december 2023 werden door de geregistreerde gebruikersgroep 216 EM gevallen gemeld waarvoor een arts werd geraadpleegd, waarvan 14 in 2023. Dit aantal is hetzelfde als in 2022 en ligt lager dan het aantal EM meldingen in de periode 2016-2021 wanneer er per jaar gemiddeld 27 EM gemeld werden, met een minimum van 19 (2017) en maximum van 34 (2018).

De verdeling van de geschatte duur van aanhechting van de teek bij de voorafgaande tekenbeet, over al de jaren heen, is: <12u (19%), 12u – 24u (16%), 24u – 48u (10%), >48u (12%) en onbekend (43%). Omdat het risico op overdracht van de *Borrelia* bacterie bij een tekenbeet toeneemt naarmate de teek langer vastzit op de huid is een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de eigen tuin of in de natuur aangeraden.

4. Meer informatie

Je kan een tekenbeet proberen te vermijden, maar dat lukt niet altijd, en genieten van de natuur blijft belangrijk. Er wordt wel aanbevolen om tekenbeten zoveel mogelijk te voorkomen, dagelijks te controleren op tekenbeten – en de teken snel te verwijderen - en alert te blijven voor mogelijke symptomen na een tekenbeet.

Meer informatie met betrekking tot preventiemaatregelen en ziekte veroorzaakt door een tekenbeet kan u vinden op de campagnewebsite www.tekenbeten.be van het Departement Zorg en op de TekenNet website van Sciensano www.tekennet.be.

CONTACT

Laurence Geebelen • T+32 2 642 55 66 • tekennet@sciensano.be

MEER INFO

—
Bezoek onze website
www.tekennet.be of
contacteer ons op
tekennet@sciensano.be

Sciensano • Juliette Wytsmanstraat 14 • Brussel • België • T + 32 2 642 51 11 • T pers + 32 2 642 54 20 •
info@sciensano.be • www.sciensano.be

Verantwoordelijke uitgever: C. Léonard, Algemeen directeur • Juliette Wytsmanstraat 14 • Brussel • België • D/2024.14.440/29